

En ny rastplats för grågäss *Anser anser* på Måkläppen i sydvästra Skåne

A new roosting site of grey lag geese *Anser anser* on Måkläppen in southwestern Skåne

GUNNAR ROOS & HÅKAN LINDSKOG

Meddelande nr 73 från Falsterbo fågelstation

På Falsterbonäset brukar smärre flockar av grågäss kunna iakttas under åtta eller nio av årets månader, från februari till september-oktober. Vanligen rör det sig härvid om översträckande eller tillfälligt rastande fåglar, och flockar på mer än ett par tiotal exemplar är en ovanlighet (jfr sträcksummor från höstarna 1949-60 hos Ulfstrand m fl 1974). Så vitt bekant har större antal endast noterats vid följande två tillfällen: den 1 maj 1963, då 70 exemplar sträckte åt NE över Falsterbo (Svensson 1967), samt den 25 juli 1963, då 105 exemplar passerade åt WSW vid Skanörs hamn (Roos 1965).

I bjärt kontrast till ovan lämnade uppgifter står grågässens uppträdande i området under de båda senaste höstarna, 1974 och 1975. Måkläppen, den låga sandön ca 1,5 km söder om Nabben, utnyttjades då regelbundet under augusti och september som rastplats av hundratals gäss. Maximalt rörde det sig under båda åren om mellan 700 och 800 exemplar.

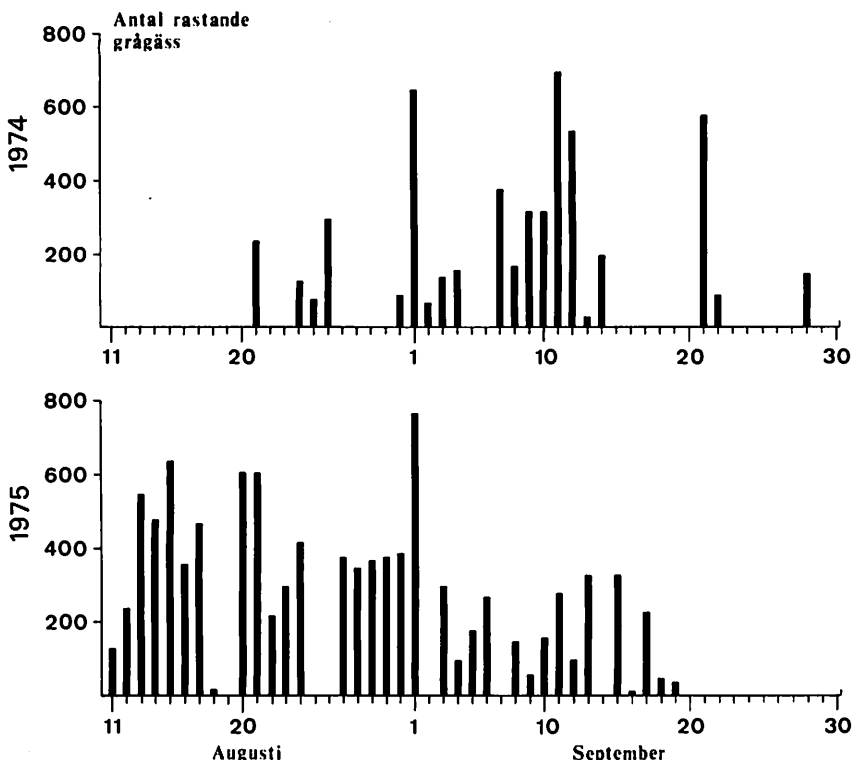
I denna uppsats lämnas en redogörelse för grågässens uppträdande på ön, och i anslutning härtil diskuteras vissa problem rörande deras dagliga växlingar mellan rast- och furageringsplatser. Rapporten baserar sig i huvudsak på iakttagelser gjorda i samband med Falsterbo fågelstations dagliga sträckräkningar vid Nabben under de nämnda höstarna (observationsperiod: den 11 augusti - 20 november; daglig bevakningstid: från gryningen till kl 1400).

DAGLIGA VARIATIONER I ANTALET RASTANDE GÄSS

Räkningarna av antalet rastande gäss företogs alltid, då fåglarna under morgonen eller förmiddagen anlände till Måkläppen. Anflygningen till ön skedde utan undantag från W-NNW, och flockarna passerade oftast väl synliga för observatören på Nabben (jfr figur 3). Antalet dagligen rastande fåglar under de båda åren framgår av figur 1.

Hösten 1974 frekventerade gässen lokalen under sammanlagt 20 av 39 dagar (51 %) mellan den 21 augusti och 28 september. Vid några tillfällen uteblev gässen helt under en följd av dagar, främst den 27-30 augusti (4 dagar) samt den 15-20 (6) och 23-27 september (5). Störst var antalet rastare den 1 (650 ex), 11 (700), 12 (540) och 21 september (580).

Hösten 1975 anlände de första gässen redan den 11 augusti, alltså tio dagar tidigare än föregående år. Rastande gäss iakttogs därefter under 34 av 40 dagar (85 %) t o m den 19 september. Helt uteblev gässen denna höst aldrig mer än två dagar i följd. Största antal noterades den 13 (550 ex), 15 (640), 20 (605) och 21 augusti (610) samt den 1 september (770).

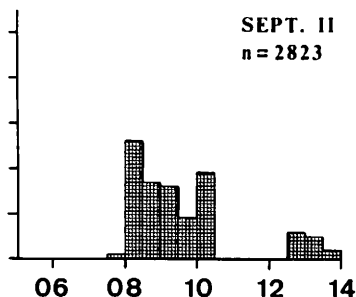
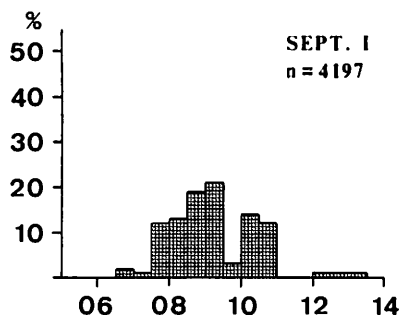
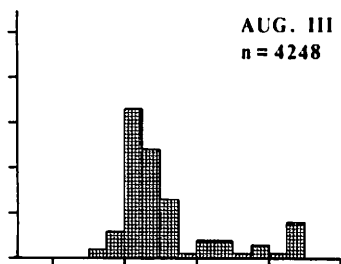
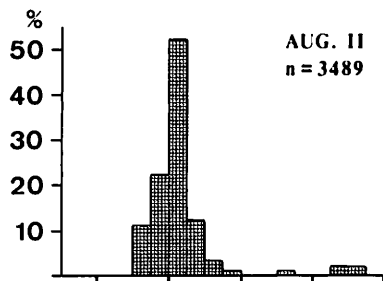
Figur 1. Antalet dagligen rastande grågäss på Måkläppen under augusti-september 1974 och 1975.

Daily numbers of roosting Grey Lag Geese on Måkläppen in August-September 1974 and 1975.

Vid sidan av observationerna på Måkläppen iaktogs på eftermiddagen den 7 september 1974 ca 75 + 160 grågäss rasta vid Knösen respektive Revlarna norr om Skanör. Dessa lokaler besöktes långt ifrån dagligen, och möjligheten att stora gäsflockar även vid enstaka andra tillfällen uppehållit sig här kan ej uteslutas. Slutligen skall också nämnas att ensamma individer av andra gäsarter vid ett par tillfällen iaktogs bland grågässen på Måkläppen: en stripgås *A. indicus* den 21 och 24 september 1974 samt en sädgås *A. fabalis* den 20 augusti 1975.

GÄSSENS DYGNSRYTM OCH BETEENDE

Som omtalats ovan anlände gässen alltid från W-NNW (oftast WNW-NW), alltså ute från Öresund. Oftast skedde ankomsten sent på morgonen eller tidigt på förmiddagen, ca kl 0730-1030. Som framgår av figur 2 försköts ankomsten efter hand allt längre fram på förmiddagen. Räknat per tiodagarsperiod erhöles i medeltal följande ankomsttider (50 % av gässen anlända): den 11-20 augusti kl 0810, den 21-31 augusti kl 0840, den 1-10 september kl 0905, den 11-20

Figur 2. Procentuell fördelning av grågässens ankomsttider till rastplatsen på Måkläppen per tiodagarsperiod under augusti-september 1974 och 1975.

Percental distribution of times of arrival of Grey Lag Geese at the roosting site on Måkläppen per ten-day period in August-September 1974 and 1975.

september kl 0912. Annorlunda uttryckt innebär detta, att gässens ankomsttid i stora drag förblev konstant i förhållande till soluppgången. Såväl i mitten av augusti som i mitten av september anlände fåglarna i medeltal ca 3 timmar och 30 minuter efter soluppgången.

Studerar vi i stället gässens ankomsttid under enskilda dagar, reduceras den i figur 2 redovisade spridningen under de olika tiodagarsperioderna högst avsevärt. Oftast anlände sålunda mer än 80 % av dagens samtliga fåglar inom loppet av en halvtimme eller ännu kortare tid. Så var fallet under 21 av 25 dagar med minst 300 noterade gäss. Särskilt koncentrerad var inflygningen till ön under toppdagarna den 11 september 1974 och den 1 september 1975, då samtliga 700 respektive 770 gäss anlände i en eller ett par stora flockar inom loppet av några minuter.

Motsvarande uppgifter om gässens uppbrott från Måkläppen saknas så gott som helt. Under ordinarie observationstid, alltså fram till kl 1400, sågs inga gäss lämna ön, och vid en rad kontroller under eftermiddagar och kvällar

fanns fåglarna alltid kvar på rastplatsen. Frånsett två tillfällen, den 13 och 29 augusti 1975, var däremot samtliga gäss försvunna från ön, då följande dags observationer påbörjades en dryg halvtimme före soluppgången. Vid de båda nämnda tillfällena sågs 180 (kl 0400) + 33 (kl 0420) respektive 80 gäss (kl 0440) bryta upp från ön i gryningen och försvinna åt W över Öresund. Vi kan således konstatera, att gässen vanligen lämnade Måkläppen under den mörka delen av dygnet, eventuellt just före gryningen.

Under dagen uppehöll sig gässen mestadels på låga sandbankar eller grunt vatten på öns östra sida, där de vid blåsig väder alltid stod vända mot vinden (jfr Markgren 1960: "head-to-wind attitude", "motvindsorientering"). Frånsett enstaka omfattande uppflog för landstigande människor, flygplan på låg höjd och passerande rovfåglar (fiskgjuse *Pandion haliaetus*, pilgrimsfalk *Falco peregrinus*) föreföll gässen påfallande inaktiva. Vid intet tillfälle iaktogs några som helst tecken på födosök.

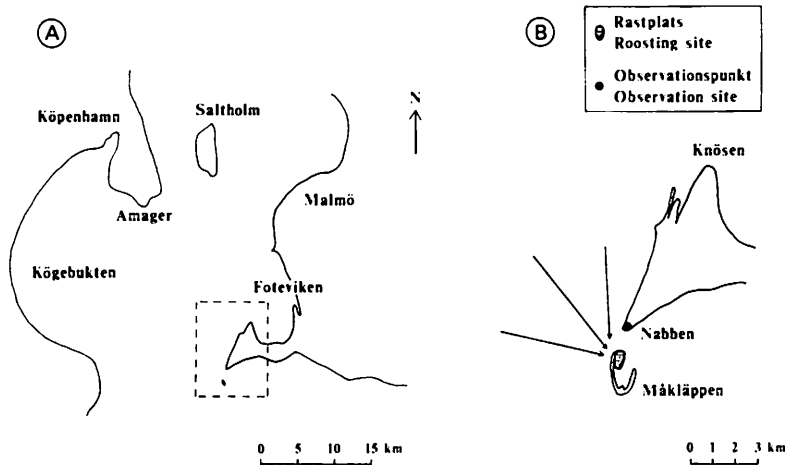
DISKUSSION

Orsakerna till grågässens oväntade uppträdande på Måkläppen höstarna 1974 och 1975 kan naturligtvis ej med säkerhet fastställas. Visserligen har arten under senare år uppvisat en klar ökning i Sverige, och det häckande beståndet uppskattades nyligen av Ulfstrand & Högstedt (1976) till minst 1000 par. Grågäss häckar numera i flera sydsvenska sjöar, och även antalet rastare tycks ha ökat i dessa trakter (jfr en uppgift hos Karlsson (1975) från Björkesåkra-sjön, den 19 juli 1975: "ett för varje år ökande antal grågäss, för dagen ca 160 exemplar"). Nu är det emellertid på intet sätt självklart, eller ens sannolikt, att de på Måkläppen uppträdande gässen skulle tillhöra det svenska beståndet (se nedan).

En annan faktor, som kan tänkas ligga bakom grågässens etablering på Måkläppen, är den hos flera gåsararter konstaterade tendensen att plötsligt överge traditionella rast-, ruggnings- eller övervintringskvarter och lika plötsligt dyka upp i nya områden. Ett exempel härpå är uppträdandet av stora mängder ruggande grågäss i Vejlerne på Jylland under några år på 1950-talet (Paludan 1965).

Att döma av gässens inflygningsriktning till Måkläppen (alltid från W-NNW) förefaller det uppenbart, att furageringsplatserna måste vara belägna på den danska sidan av Öresund. Härför talar också det faktum, att inga som helst gäskoncentrationer av denna storleksordning iakttagits på närbelägna sydväst-svenska lokaler (Söderslätt, inklusive Foteviksområdet) under de aktuella perioderna. Tänkbara lokaler på den danska sidan är Saltholm, Köpenhamnsområdet eller kusttrakterna vid Køgebukten (figur 3). Hänvändelser till en rad danska ornitologer har dock ej bringat klarhet i denna fråga, som alltså tills vidare får lämnas öppen. Att stora mängder grågäss uppehåller sig i Danmark under förhösten är dock känt. Från räkningar i september 1974 nämner sålunda Fog (1975) en totalsumma på drygt 16 000 fåglar, dock utan redovisning av den regionala fördelningen. Det kan här också inskjutas, att grågässens försvinnande från Måkläppen under andra hälften av september stämmer väl med uppgifter om artens bortflyttning från Danmark (Lind 1956, Paludan 1965, Meltøfte 1973).

Kortaste avståndet från Måkläppen till de nämnda lokalerna på östra Själland är ca 25 km (södra Amager), vilket synes innebära en för grågäss anmärkningsvärt lång flygsträcka mellan rast- och furageringslokaler. Från Holland och Mecklenburg anger sålunda Bauer & Glutz (1968) maximala avstånd på 5 respektive 12 km. Eftersom gässen vissa dagar helt uteblev från Måkläppen eller endast anlände i ringa antal, måste emellertid alternativa

Figur 3. Kartor visande a) delar av sydvästra Skåne och östra Sjöland, b) Falsterbonäset, inklusive Måkläppen. Pilarna markerar grågässens inflygningsriktningar till rastplatsen på Måkläppen.

Maps showing a) parts of SW Skåne and E Sjöland, b) the Falsterbo peninsula, inclusive Måkläppen. Arrows indicate flying directions of Grey Lag Geese arriving at the roosting site on Måkläppen.

rastplatser ofta ha utnyttjats, troligen då på den danska sidan och alltså närmare furageringsområdena.

Ett problem av speciellt intresse utgör gässens dygnsrytm. Normalt lämnar ju Anser-arterna sina rastplatser i gryningen och återvänder i skymning. Hela dagen tillbringas alltså, med smärre avvikelser, i furageringsområdena (jfr Markgren 1963 och Mathiasson 1963 beträffande sädgässens vanor under sträckuppehåll och övervintring i Skåne). Som ovan påvisats karakteriserades de på Måkläppen uppträdande grågässen av en helt annan dygnsrytm. Med en genomsnittlig ankomsttid till rastplatserna ca 3,5 timmar efter soluppgången, kan fåglarna endast ha tillbringat 3-4 av dygnets ljusa timmar på furageringslokalerna. Möjligen kan emellertid även nattimarna ha utnyttjats för födosök (jfr osäkerheten rörande tidpunkten för fåglarnas uppbrott från Måkläppen). Ett dylikt beteende har enligt Bauer & Glutz (1968) tidigare konstaterats hos grågäss, särskilt då fåglarna varit utsatta för störningar på furageringslokalerna. Vi citerar här direkt de nämnda författarna: "Besonders in unruhigen Gebieten kann die Graugans ganz überwiegend nachts der Nahrungsaufnahme nachgehen, während Bläss- und Saatgans ihren Aktivitätsrhythmus nicht so leicht ändern".

Ämnet har slutligen också en naturvårdsaspekt, åt vilken ett par rader skall ägnas. I samband med att Måkläppen 1971 avsattes som naturreservat, utsträcktes det tidigare gällande beträdnadsförbudet (den 1 mars - 31 augusti) och innefattar nu även månaderna september-oktober. Den kanske främsta anledningen härtill var öns ställning som ett viktigt tillhåll för såväl grå- som knubbsäl (Kristersson 1971). Man vågar emellertid nu anta, att beträdnadsför-

Upp till 700-800 grågäss rastade vissa dagar i augusti-september 1974 och 1975 på Måkläppen i sydvästra Skåne. På bilden passerar en gås flock Nabben på väg till rastplatsen. September 1974. Foto: Bengt Bengtsson.

Grey Lag Geese on their way to the roosting site on Måkläppen in south-western Skåne where up to 700-800 specimens were seen in August-September 1974 and 1975.

budet under höstmånaderna också utgjort en väsentlig förutsättning för Måkläppens, här skildrade, nyvunna status som rastplats för hundratals grågäss. Det finns alltså all anledning för naturvårdsmyndigheterna att även i fortsättningen inta en restriktiv hållning beträffande dispenser från gällande beträdandsförbud.

Sträckräkningarna vid Nabben, varvid det i denna uppsats redovisade materialet insamlades, finansierades under 1974 av Flygvapnet och Luftfartsverket (Projekt Fågelvarningsdata), under 1975 av Statens naturvårdsverk. Som observatörer fungerade under 1974 Bengt Bengtsson, Hasslarp, och under 1975 författarna. I gåsräkningarna medverkade vid enstaka tillfällen även Anders Bergman, Umeå, Claes-Göran Dahl, Helsingborg, samt Göran Walinder, Malmö.

REFERENSER

- Bauer, K. & Glutz von Blotzheim, U. 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 2 Anseriformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Fog, M. 1975. Gåsetaellinger 1974-75. Dansk Vildtforskning 1974-75, Kalö-Rönde.
- Karlsson, J. 1975. Skrattnårs rövar byte från skrântärna. Anser 14: 200.
- Kristersson, M. 1971. Måkläppen avsatt som naturreservat. Skånes Natur 58: 41-42.
- Lind, H. 1956. Gaessenes traek til og fra Tipperne. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 50: 90-124.
- Markgren, G. 1963. Migrating and wintering geese in Southern Sweden. Ecology and behaviour studies. Acta Vertebratica 2: 297-418.
- Markgren, M. 1960. Fugitive reactions in avian behaviour. Acta Vertebratica 2: 1-160.
- Mathiasson, S. 1963. The Bean Goose, *Anser fabalis* (Latham), in Skåne, Sweden, with remarks on occurrence and migration through Northern Europe. Acta Vertebratica 2: 419-533.
- Meltofte, H. 1973. Traekket af gaes Anserinae ved Blåvandshuk 1963-1971. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 67: 35-41.
- Paludan, K. 1965. Grågåsens traek og faeldningstraek. Danske Vildtundersøgelser 12, Kalö-Rönde.
- Roos, G. 1965. Notiser från Falsterbo fågelstation sommaren och hösten 1963. Vår Fågelvärld 24: 314-334.
- Svensson, S. 1967. Fågelrapport från Skåne 1960-1965. Vår Fågelvärld 26: 180-185.

- Ulfstrand, S. & Högstedt, G. 1976. Hur många fåglar häckar i Sverige? Anser 15: 1-32.
- Ulfstrand, S., Roos, G., Alerstam, T. & Österdahl, L. 1974. Visible bird migration at Falsterbo, Sweden. Vår Fågelvärld, Suppl. 8: I-XLIV, 1-245.

SUMMARY

Before 1974 only small numbers of Grey Lag Geese *Anser anser* were irregularly seen on the island of Måkläppen south of Falsterbo (55.23 N/12.50 E). In August and September 1974 and 1975, however, several hundred Grey Lag Geese frequented the island; in both years the maximum was 700 to 800 birds (Fig. 1). They arrived to the island on average 3.5 hrs after sunrise (Fig. 2) and were not seen to depart from it. Thus, they must have travelled to their grazing grounds at night, perhaps shortly prior to sunrise. Consequently, they only spent 3 to 4 hrs on their grazing grounds during day-light, but Grey Lag Geese are known, at least in disturbed areas, to graze at night too (Bauer & Glutz, 1968). The geese arrived to the island from W-NNW indicating that their main grazing areas were on the Danish side of the Sound (Fig. 3). Presumable the distance between their grazing and resting areas was at least 25 km.

GUNNAR ROOS, Falsterbo fågelstation, S-230 11 Falsterbo

HÅKAN LINDSKOG, Hornsgatan 13, S-274 00 Skurup